

4-es: Kiritkuló, nagy vagy közepes, de 100 m²-nél nagyobb kiterjedésű, jó állapotú, glikofitonokat alig tartalmazó állományok.

4-es: A csak időlegesen – aszályos évek miatt – kiritkuló, gyomosodó állományok.

3-as: Erősen kiritkult állományok (összborítás <50%), kivéve a szikes tavak medrében kialakulókat, ha a réseket Padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik növényzete [F5] tölti ki (ezek az F5 állapotától függően 4-es vagy 5-ös természetességűek).

3-as: Ha a különbözőbb élőhelyeken a glikofitonok aránya eléri a 20%-ot (ha ennél is magasabb, akkor más, élőhelyhez kell sorolni).

3-as: Nem természetes eredetű élőhelyeken kialakult jobb állapotú állományok (pl. felhagyott halastavak és szántók szikes zsiókása, csatornapartok).

2-es: Kiszáradt, elgyomosodott, extrém mód kiritkult állományok.

2-es: Gyomos, másodlagos, fragmentált állományok.

Regenerációs potenciál: Megfelelő körülmények között igen könnyen regenerálódik, a regenerálódott állományok – a társulások fajszegénysége okán – az eredetiektől nem különböznek, így rövid időn belül tipikus állományok jöhetnek létre mesterségesen kialakított élőhelyeken is. A kis kiterjedésű *Schoenoplectetum tabernaemontani-litoralis* regenerálódási potenciálja valószínűleg szintén nagy, mert a parti káka állományok sokszor inváziós jelleget mutatnak. Az élőhely tartósabb kiszáradása esetén a sziki mocsár eltűnik (látszólag csak a nád marad meg letörpült állapotban), de elegendő néhány vizes év, és a teljes állomány a korábbi állapotnak megfelelően maradéktalanul megújul. A víz magasabb tápanyagtartalma gyorsítja a szikes tavakban az élőhely regenerálódását (és terjedését), különösen a *Bolboschoeno-Phragmitetum* tápanyagigénye magasabb. Tartósabban vízborítás alá kerülő mézspázsitosokban és szikes belvizes szántókon időlegesen terjedhet. A szikes mocsarak esetleges visszaszorításának legjobb módja a tápanyag-bemosódás megakadályozása, valamint a hagyományos jellegű, de túlzott bivaly- és szürkemarha-legeltetés. A disznólegeltetés talán még hatékonyabban szorítja vissza a zsiókat, hiszen a gumóját fogyasztja.

Irodalom: Bagi 1988a, 1997a, Bodrogyó 1962a, 1962b, 1980, Borhidi 1969, 1996, 2003, Borhidi & Balogh 1970, Borhidi & Sánta 1999, Csűrös 1973, Deák & Tóthmérész 2007, Fekete 1959, Németh 1978, Szirmai et al. 2006, 2008, 2009, Takács & T. Kovács 1999-2000, Timár 1957

Bagi István, Molnár Zsolt

BA – Fragmentális mocsári- és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló és folyóvizek partjánál

Fine scale mosaic or zonation of marsh communities

Natura 2000: lásd az A és B élőhelyeknél

Cönotaxonok: lásd az A és B élőhelyeknél

Definíció: Természetes tavak, folyók, patakok, erek, belvízelvezető, öntöző és egyéb csatornák, mesterségesen szabályozott, csatornásított vízfolyások, továbbá mesterségesen kialakított állóvizek (halastavak, víztározók, bányagödörök, kubikok, vályogvetők, öntözőgödörök) rendszerint sávszerű, de mozaikos (hosszszabb-rövidebb szakaszonként váltakozó) parti mocsári zónája (nádas, sásos, hídörös, harmatkásás stb.) és a közvetlenül partközeli víztestben, illetve a mocsárnövényzet öbleiben lévő hínármózaik. Lehet ártéri-mocsári, lápi és sziki jellegű. Minimális kiterjedése 30-100 négyzetméter, részben a természetességtől függően. Maximális szélesség 10 méter. Az idegenhonos (többnyire inváziós) fajok borítási aránya legfeljebb 50%. Amikor csak lehet, inkább a megfelelő ÁNÉR kategóriá(ka)t használjuk! A foltjellemezéseknél vázlatosan, a térképezés összefoglaló anyagában részletesen jellemezzük az alkotó élőhelyeket!

Termőhely, állománykép, jellemző fajok, vegetációs és táji környezet: A [B] és az [A] csoportba tartozó élőhelyeknek megfelelő.

Elterjedés: E mozaik jelenlegi hazai kiterjedése kb. 11 000 hektár, de mivel a térképezés egyenetlen volt (többen nem használták e kategóriát), ráadásul a mesterséges víztestekre vonatkozott, az értéket alulbecsültnek tekintjük. A leggyakoribb a Tiszai- (6900 ha), valamint a Dunai-Alföldön (3300 ha), az egykori árterületeken és belvizes tájakon. Szórványos a Kiszáradt (210 ha) és a Dunántúli-domságban (650 ha), ritka a Nyugat-Dunántúlon (60 ha), a Dunántúli- (110 ha) és az Északi-középhegységben (120 ha). Az elterjedés egyben hazánk megszüntetett ártereit és belvizes tájait is jelentős mértékben megmutatja.

Alegységek, idetartozó típusok:

1. Folyók, patakok, erek és csatornák legtöbbször 1-3, de legfeljebb 10 méter széles parti mocsári zónája és a víztestben lévő hínár.

2. Természetes tavak, morotvák és mesterségesen kialakított állóvizek (halastavak, víztározók, bányagödörök, kubikok, vályogvetők, öntözőgödörök) legfeljebb

Mocsári és hínárnövényzet mozaikja a Dinnyés-Kajtori-csatorna medrében

10 méter széles parti mocsári zónája, illetve a közvetlenül szomszédos víztestben, illetve a mocsárnövényzet öbleiben lévő hínár.

Nem idetartozó típusok:

Amikor csak lehet, inkább a megfelelő ÁNÉR kategóriá(ka)t használjuk!

1. A 10 méternél szélesebb mesterséges termőhelyű vízparti mozaikok (pl. halastó széles nádasa).
2. A tavak, szélesebb vízfolyások nem parti zónájában (beljebb, mint 10 méter) lévő hínárnövényzet.
3. Az 50%-nál több inváziós fajt (borítáсарány!) tartalmazó állományok.
4. Csatornában, tómedrekben lévő nem mocsári-vízi növényzet.
5. A csatornák szárazabb partján, a közvetlen mellette emelt töltésen végighúzódó réti vagy szárazabb növényzet.
6. A belvizes szántókon kialakult, rendszeresen beszántott mocsaras foltok [OA].
7. Ha fás a növényzet [J3, J4, RA, RB, P2a]. A cserjésedő állományok természetesen hibridként kezelendők.

Természetesség: Ebben az esetben a természetességet nem egy ÁNÉR-kategóriára kell megadni, hanem legtöbb esetben egy olyan mozaikra, amelyek tagjai gyakran átmenetiek, fragmentáltak. A természetesség (értsd gyakran: a regenerálódottság) megadásakor a teljes állomány/mozaik fajgazdagságát, élőhelygazdagságát, a termőhely jóságát (vízbőség, szennyezettség) és kiemelten a gyomok és inváziós fa-

jok arányát vesszük figyelembe. E gyorsan változó, regenerálódó vegetációtípusnál fontos a part meredeksége, pusztuló vagy épülő jellege, a víz sebessége, a víz mennyiségének és minőségének évszakos változása.

5-ös: A mozaik fajgazdag (olykor ritka specialista fajok is vannak, pl. *Hottonia*, *Stratioites*), a növényzet, bár fragmentális, de természetközeli regnerálódott, a vízháztartás egész évben megfelelő, szennyezést nem észlelünk, gyom és inváziós fajok nincsenek (<1%).

4-es: Fajgazdag, de zavart (pl. részben vízhiányos, kisé szennyezett), vagy pedig közepesen fajgazdag, kevés, de természetközeli állapotú élőhelytípust tartalmazó, jó termőhelyű mozaik.

3-as: Jellegtelen és fajszegény mozaik, de kevés gyom- és inváziós fajjal (20% alatt).

3-as: Közepesen fajgazdag mozaik, de a gyom- és inváziós fajok kiterjedése jelentős (50%-ig).

2-es: A mozaik (gyakran nem is mozaik, hanem egyetlen élőhelytípus fragmentuma) igen fajszegény, zavart, a gyom- és inváziós fajok uralkodnak (50%-ig). Gyakran kiszáradt vagy erősen szennyezett.

Regenerációs potenciál: Lásd a [B] és az [A] csoportba tartozó élőhelyeknél.

Irodalom: Lásd a [B] és az [A] csoportba tartozó élőhelyeknél.

Molnár Zsolt, Bauer Norbert, Deák József Áron, Házi Judit, Juhász Magdolna, Ortmann-né Ajkai Adrienne, Rév Szilvia, Riezing Norbert, Toldi Miklós